

erant plerique Pharisei. Et tamen pro omnibus sine exceptione oravit: *Ne statuas illis hoc peccatum.* An ideo oratio illius culpanda? Absit. Similiter Apostolus Paulus, dum Romæ esset in vinculis, scribebat Ephesiis & Colossen. ut instanter & omni tempore pro ipso oraret (Ephes. 6. 19. & Coloss. 4. 3.) Nec dubium est, quin id fecerint. Et tamē, dum postea, elapso tēporis interuallo, pro absente orarent, merito poterant dubitare, in quo statu ipse tunc esset: an adhuc Romæ teneretur in vinculis, an capite iam plexus, aut aliud ablegatus esset. An ideo non rectè orabant? Idem ergo iudicium esto de Iuda Machabæo. Nescierit sanè, in quo statu mortui essent illi, pro quibus sacrificium offerrebat: non ideo malè fecisse putandus est.

CAPVT IV.

De Charitate & præceptis
Charitatis.

DVPLEX est Charitas. Vna naturalis, qua diligimus Deū & proximum secundum dictamen luminis naturæ. Altera supernaturalis, qua diligimus Deum & proximum secundum dictamē luminis Fidei. Prior potest esse in Ethnicis, posterior tantum in fidelibus. Hic agimus de posteriori. Et quaeritur. 1. quid sit charitas. 2. An in Vet. Test. fuerint duo præcepta charitatis: vnum de diligendo Deo ex toto corde: alterum de diligendo proximo sicut seipso. 3. An prius præceptum de diligendo Deo

Deo ex toto corde, sit possibile in hac vita. 4. An posterius præceptum de diligendo proximo, intelligatur tantum de amico, an etiam de inimico. 5. Quid sit diligere proximum sicut seipsum.

QVÆSTIO I.

Quid sit Charitas?

1. **R**espondeo: Charitas est virtus à Deo infusa qua Deus diligitur propter se, & proximus propter Deum. Hæc partim convenit cum Fide & Spe, partim discrepat. In eo convenit, quod sit supernaturalis, & à Deo infusa, sicut Fides & Spes: In eo discrepat, quod sit perfectior Fide & Spe, iuxta illud 1. Corinth. 13. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior autem horum est Charitas.* Est autem ex duplici capite perfectior. Primo, quia Fides & Spes, sicut etiam aliæ virtutes, nihil profunt sine Charitate, ut prolixè ostendit Apostolus loco citato. Et hoc sensu docent Theologi cum D. Thoma in 2. 2. quæst. 23. artic. 8. Charitatem esse formam, animam & vitam aliarum virtutum. Nam sicut corpus humanum habet omnem vim & valorem operandi ab anima, quæ est vita & forma corporis: sic aliæ virtutes habent omnem vim ac valorem merendi à Charitate. Vnde Augustinus lib. 15. de Trinitate cap. 18. *Ipsam fidem non facit vilem, nisi Charitas. Sine Charitate quippe fides potest quidem esse, sed non & prodesse.* Secundò, quia Fides & Spes includunt quandam imperfectionem: Fides quidem, obscuritatem; Spes verò dilationē boni, quod speratur.

At Charitas nullam includit imperfectionem. Hinc infert Apostolus, fidem & spem, quia imperfectæ sunt, non manere in beatis in calo: Charitatem, quia perfecta est, manere. (1. Cor. 13. 8.)

2. Propter hanc perfectionem dici solet, Charitatem eminere inter virtutes, sicut aurum eminet inter metalla; ignis inter elementa; Sol inter Planetas; Cælum empyreum inter orbis cælestes; Seraphim inter Angelos. Nam Charitas, qua diligimus Deum & proximum, est quasi aurum pretiosissimum, quo comparamus nobis bona cælestia: est ignis cælestis, quo accenditur & inflammatur animus: est sol, qui illuminat, fecundat, viuificat: est cælum Emphyreum, in quo habitat Deus cum beatis: est virtus Seraphica, quæ homines ardentes efficit.

QVAESTIO II.

Qua fuerint præcepta charitatis in veteri Testamento?

1. **R**espondeo: Hæc duo principalia: Vnum, Deut. 6. v. 5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Alterum, Leuit. 19. vers. 18. *Diliges amicum tuum, sicut teipsum.* Christus vtrumque coniunxit in Euangelio, & expressit his verbis Matt. 22. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem est simile huic: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum.* In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Propheta.

2. Prius

2. Prius præceptum, de diligendo Deo ex toto corde, iubebantur Iudæi ligare in manibus, collocare inter oculos, & scribere super ianuas & postes domuum suarum. Sic enim habetur Deut. 6. 4. *Audi Israël, Dominus Deus noster, Dominus vnus est. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea, quasi signum in manu tua: eruntque & mouebuntur ante oculos tuos, scribesque ea in limine, & ostiis domus tuæ.* Et infra cap. 11. vers. 20. *Scribes ea super postes & ianuas domus tuæ.*

3. Quæres, quo sensu hoc intelligendum sit? Respondeo. Duplex est expositio. Vna veterum Iudæorum, qui propriè intelligebant, sicut verba sonant. Itaque apud illos erat consuetudo, vt scriberent legem Dei in membrana, & affigerent fronti, brachio, fimbriis, & ostio domus suæ. Hinc Christus Matth. 23. 5. de Scribis & Pharisæis, ait: *Dilatant phylacteria sua, & magnificant fimbrias.* Vbi per phylacteria intelligit membranulas, in quibus lex Dei scripta erat, quas Pharisæi in fronte versus vtramque aurem, & in brachiis circa manus, & in fimbriis vestimentorum gestabant, vt perpetuò legem Dei ante oculos haberent. Dicta autem sunt à Græcis φυλακτήρια, id est, conseruatoria, quod ad conseruandam legis memoriam instituta essent. Vide Maldonatum in Commentario illius loci.

4. Altera nostrorum interpretum, qui non intelligunt propriè de externa scriptione legis in

membranis, & affixione ad frontem, brachia, & ostia; sed de iugi memoria & recordatione illius præcepti: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Vt hic sit sensus: Ita constantem & continuam illius præcepti habebis recordationem, ac si frontalibus, dextralibus, ac liminaribus inscriptum esset, & tuis oculis perpetuò obiiiceretur, & obuersaretur. Ita Lyranus, Abulensis, Rabanus, Cornelius. Itaque secundum hos authores, eadem res semel propriè, semel metaphoricè proposita est. Propriè; cum dictum est: *Eruntque verba hec in corde tuo, & meditaberis in eis, sedens in domo tua, & ambulans in itinere.* Metaphoricè, cum additum est: *Et ligabis ea, quasi signum in manu tua: eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribèsque ea in limine, & ostiis domus tua.*

5. Hæc posterior expositio passim recepta est. Prior tamen est valdè probabilis, & magis accommodata statui Iudæorum, & analogiæ veteris ac noui Testamenti. Quæ, vt supra dixi, in eo consistit, quod Iudæi fuerint serui; Christiani sint filij: Illi habuerint externam litteram; hi habeant internum spiritum: Illi fuerint quasi carnales; hi spirituales. Itaque illi per externa & sensibilia signa debebant instrui ac doceri de rebus spiritualibus. Sic per mactatione boum & ouium instructi sunt de futura Christi passione: per externam circumcisionem carnis, de interna cordis contritione: per transitum maris rubri, de effectu Baptismi. Ergo verisimile est, quod etiam per externam scriptionem legis, & affixionem ad frontem, brachia, fimbrias, parietes, moniti fuerint de obseruanda lege. Et ita sentit D. Thomas in 1.2. quæst.

102. art. 6. ad 7. vbi cum alteram nostrorum Interpretum expositionem proposuisset, postea subdit: *Potest tamen dici, quod quia populus ille carnalis erat, & dura ceruicis, oportuit etiam per huiusmodi sensibilia eos ad legis obseruationem excitari.*

QVÆSTIO III.

An prius præceptum de diligendo Deo ex toto corde, sit possibile in hac vita?

1. **N**Egar Calvinus. Affirmant Catholici. Et probant exemplo Dauidis, & aliorum Sanctorum qui illud seruauerunt. Psalm. 118. *10. In toto corde exquisiui te.* Et 3. Reg. 14. 8. *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum est in conspectu meo.* Et 4. Reg. 25. 25. de Iosia; *Similis non fuit ante eum Rex qui reuerteretur ad Dominum in toto corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moysi.* Et rursus Ecclesiastici 47. vers. 10. de Dauid; *De omni corde suo dilexit Deum.* Hic apertè vides, Dauidem & Iosiam dilexisse Deum ex toto corde, iuxta præceptum Decalogi. Nec dubium, quin idem fecerint Abraham, Moyses, Samuel, Helias, Elisæus, Hieremias, & alij Prophetæ. Et in nouo Testamento B. Virgo, Apostoli, Stephanus, Timotheus, Titus, & alij non pauci, præsertim cum de his prædictum sit Deut. 30. 6. *Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas eum in toto corde, & in tota anima, ut possis viuere.*

2. Porro, vt res tota clarius percipiatur, explicandum

candum est, quis sit sensus illius præcepti, quo iubemur diligere Deum ex toto corde. Sic enim facile constabit, an seruari possit necne. Potest autem triplex esse sensus. Primus, vt diligamus Deum ex toto corde, id est, vt totum cor nostrum, quantum quantum est, in eo solo diligendo occupetur, nec aliud amemus aut diligamus, quam ipsum. Hoc sensu non præcipitur Dei dilectio: alioquin non liceret proximum diligere, quod tamen facere iubemur. Alter est, vt diligamus Deum ex toto corde, non quod totum cor nostrum in eo diligendo debeat occupari; sed quod tanto conatu in eum ferri debeat, quanto fieri potest. Nec hoc sensu præcipitur: quamuis si præciperetur, seruari posset. Quis enim dicat impossibile sibi esse, diligere Deum tanto conatu, quanto diligere eum potest? Tertius est, vt diligamus Deum ex toto corde, id est, vt diligamus eum super omnia; vt præferamus illum rebus aliis; vt nullius rei amorem Dei amori anteponamus; vt nullius creaturæ timore, vel amore velimus Deum offendere, & ab illius amore recedere. Hic verus ac germanus sensus est. Hunc expressit Apostolus Rom. 8. 39. *Nulla creatura poterit nos separare à Charitate Dei*, id est, nulla poterit efficere, vt ei postponamus dilectionem Dei. Et Christus, Matth. 10. vers. 37. *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus*, id est, qui amorem parentum præfert amori Dei, non diligit Deum super omnia. Vnde è contrario, qui amori Parentum (qui in filiis solet esse maximus) præfert amorem Dei, conuincitur diligere Deum super omnia.

3. Hoc sensu laudatur Abraham (Genes. 22.)
quod

quod cum haberet vnicum filium Isaac, quem intimè diligebat; eius tamen dilectioni præferret dilectionem Dei. Nam si inter omnes creaturas, nullam tantopere amabat, sicut filium suum vni- genitum; & nihilominus hunc ipsum filium paratus erat offerre Deo in sacrificium; euidens signum erat, eum diligere Deum super omnia, vel, quod idem est, ex toto corde. Hinc concludo, hoc præceptum non esse impossibile, si eo sensu explicetur, quo iam explicatum est.

4. Sed obiicitur Augustinus in libro de spiritu, & littera, capite vltimo, & in libro de perfectione Iustitiæ, Resp. 17. vbi ait, hoc præceptum non posse impleri in hac vita, sed alia. At prompta est responsio. Nam duo nititur ostendere Augustinus, quæ verissima sunt. Vnum est, præceptum illud, *Diliges Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus*; posse quidem impleri in hac vita, quoad obligationem, quam inducit; non tamen quoad verba, quibus proponitur. Alterum est, in hac vita non tam perfectè diligi Deum, quam in altera; quod probat hac ratione. Dilectio supponit cognitionem. In hac vita cognoscimus Deum obscurè per fidem; in altera clarè per visionem: Quid ergo mirum, si in hac vita minus perfectè, in altera perfectius Deum diligamus? Hanc esse mentem Augustini, ex ipso textu colligitur. Nec in minimo nobis repugnat.

QVÆSTIO IV.

An posterius præceptum de diligendo proximo, intelligatur tantum de amico, an etiam de inimico?

1. **R**atio dubitandi est, quia Leuit. 19. 18. expresse dicitur: *Diliges amicum tuum sicut teipsum.* Vbi inimicus videtur excludi, vnde in Euangelio dicit Christus, Matth. 5. 43. *Audistis, quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros.* Vt sit discrimen veteris ac noui Testamenti, quod in veteri datum fuerit præceptum de diligendis tantum amicis: In nouo de diligendis omnibus, tam amicis, quam inimicis. Auger hanc difficultatem, quod quidam legis peritus in Euangelio interrogauerit Christum, quis deberet intelligi per proximum, quando dicitur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* (Luc. 10. 29.) Nam ex illa interrogatione apparet, Christum in hac re dissensisse à Iudæis, eo quod Iudæi putarent solos amicos, Christus etiam inimicos, nomine proximi comprehendi.

2. Magni fanè authores ita sentiunt. Qui primò quidem generatim docent, Christum non solum interpretatum esse legem Mosaicam, & à corruptelis Phariseorum vindicasse (Matth. 5. 21. & sequentibus.) Sed reuera nouas quasdam leges addidisse, quæ in veteri Testamento non erant. Ac nominatim addidisse hanc: *Diligite inimicos vestros,* quæ in lege Mosaica nusquam legitur. Itaque hoc

hoc interessè inter Iudæos & Christianos; quod Iudæi, vi præcepti Mosaici, debuerint diligere solos Iudæos, qui nomine proximorum designabatur, non autem Gentiles, qui hostes seu inimici illorū erant. Christiani verò, vi præcepti Euangelici, debeant omnes diligere, etiam hostes & inimicos.

3. Dices: Etiam in veteri Testamento fuit præceptum de diligendis inimicis, vt patet ex illo Exo. 23. 4. *Si occurreris boni inimici tui, aut asino erranti, redue ad eum.* Respondeo, ibi per inimicum non intelligitur verus inimicus, id est, Gentilis; sed Iudæus, cum quo Iudæus inimicitias gerere prohibebatur. Hoc inde constat, quia qui illic inimicus dicitur, alibi frater appellatur, vt Deut. 22. 1. *Non videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis, sed reduces fratri tuo.* Alioqui quando de veris inimicis, id est, de Gentilibus sermo est; tunc Iudæi iubentur illos interficere, ac penitus delere, Deut. 25. 19. *Delebis nomen eius sub celo.* Hanc sententiam sic explicatam, defendit Maldonatus in cap. 5. Matthæi vers. 21. & ex eo Serarius libro 2. Trihæresij cap. 8.

QVÆSTIO V.

Quid sit diligere proximum sicut seipsum?

1. **D**ifficultas est, quid significet illa particula *sicut.* Respondeo. Non significat æqualitatem, sed similitudinem. Prius patet, quia homo, secundum ordinem charitatis, debet seipsum magis diligere, quam proximum. Et hoc sensu dici solet: *Charitas incipit à seipso.* Posterius etiam patet, quia

quia tamen debet seipsum magis diligere, quam proximum; tenetur tamen similia dilectionis signa exhibere proximo, atque sibi ipsi. Et hoc significat particula, *sicut*.

2. Quæres, in quo consistat hæc similitudo? Respondeo. In tribus. 1. In materia. 2. in modo & qualitate. 3. in affectu. Vult enim Deus, ut ea bona, quæ tibi optas, optes etiam proximo: ut sicut teipsum diligis propter Deum, sic etiam proximum propter Deum; ut eo affectu & conatu, quo diligitis teipsum, diligas etiam proximum. Saluo semper ordine Charitatis. De quo fusè disputatum est in 2.2.

3. Dices: Homo sæpè optat sibi noxia, ut honores, voluptates, diuitias, quæ non tenetur optare proximo. Ergo falsum est, Deum velle, ut quæ quisque sibi optat, optet etiam proximo. Respondeo. Nos hîc agimus de eo, qui ex vera charitate diligit seipsum: non de eo, qui seruit suis cupiditatibus, & concupiscentiis. Vide Maldonatum in cap. 22. Matth. v. 39.

C A P V T V.

De Lege Mosaica.

LEX Mosaica triplex est, Moralis, Ceremonialis, & Iudicialis. Moralis summam continetur in Decalogo. Et duo potissimum præcipit, cultum Dei, & iustitiã cum proximo. Ceremonialis speciatim determinat, quibus ritibus ac ceremoniis

ceremoniis colendus sit Deus. Iudicialis, quibus modis iustitia cum proximo seruanda. Itaque triplicia sunt præcepta Mosaica, de quibus Deuter. 5. 31. *Loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque iudicia.* Et cap. 6. 1. *Hæc sunt præcepta & ceremonie atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester, ut docerem vos.* Vide D. Thom. in 1. 2. quæst. 99. & sequentibus.

2. Hoc posito, multa possunt disputari. 1. An lex Mosaica fuerit bona. 2. An utilis. 3. An perfecta & sufficiens ad salutem. 4. An à Deo data. 5. Vbi, quando & quomodo data. 6. An obligauerit solos Iudæos. 7. Quam arctè obligauerit. 8. An nunc penitus abrogata sit. 9. An in eius locum successerit lex Evangelica, & quæ illa sit.

QVÆSTIO I.

An lex Mosaica fuerit bona?

1. **M**Anichæi, teste Augustino, (in lib. contra Adimantum, & lib. 22. contra Faustum) docuerunt, fuisse malam & iniustam. Primum, quia concessit usuram & libellum repudij, quæ mala & iniusta sunt. (Deuter. 33. & 34.) Secundò, quia fuit tyrannica, ut patet ex illo Exod. 21. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.* Tertio fuit intolerabilis, & obseruatu impossibilis. Act. 15. 10. *Quid ientatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* Hinc sæpe reprehenditur in Scripturis, Ezech. 20. 25. *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus*